

Sanat ve Kuram Dizisi

.....
Ayrıntı Yayınları

KIVANÇ TANRIYAR: 1979 İstanbul doğumludur. Avusturya Lisesi mezunu. Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde, yüksek lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde tamamladı. 2006 yılından beri çevirmen olarak çalışıyor. Takriben 30 çevirisi yayınlanmıştır. Sel Yayıncılık'ın LGBT Kitaplığı serisi için Sherry Wolf, Codelia Fine, Hugh Stevens gibi isimlerin eserlerini çevirdi. David Harvey'in *Sermayenin Mekânları* (Sel Yayıncılık, 2012) kitabının çevirmenlerinden biridir. Mariam Fraser'in "Queer'i Sınıflamak: Rekabet Halindeki Politikalar" (*Queer Tahayyül*, Der. Sibel Yardımcı / Özlem Güçlü, Sel Yayınları, 2013). Bunların yanı sıra, öne çıkan çevirileri: Karl Marx, *Etnoloji Defterleri* (Hil Yayınları, 2013); Paul Cartledge'in *Pratikte Antik Yunan Düşünce Tarihi* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013). Ayrıca 2008-2009 yılları arasında KAOS-GL için haber çevirileri yaptı.

KIVANÇ TANRIYAR

Aykırı Cinsellikler
Türkçe Edebiyat'ta Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği

.....
Kıvanç Tanrıyar

Ayrıntı: 1247
Sanat ve Kuram Dizisi: 61

Aykırı Cinsellikler
Türkçe Edebiyat'ta Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği
Kıvanç Tanrıyar

Yayıma Hazırlayan
Cansu Kılınçarslan

© Kıvanç Tanrıyar, 2018

Bu Çevirinin Türkçe Yayım Hakları
Ayrıntı Yayınları'na Aittir.

Kapak Fotoğrafi
Hermes Images/AGF/UIG via Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Deniz Çelikoğlu

Dizgi
Esin Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85- 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: 2018
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-605-314-337-6
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

 twitter.com/ayrintiyayinevi

 facebook.com/ayrintiyayinevi

 instagram.com/ayrintiyayinlari

Aykırı Cinsellikler
Türkçe Edebiyat'ta Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği

.....
Kıvanç Tanrıyar

SANAT VE KURAM DİZİSİ

- FOTOĞRAF
Çerçevedeki Gizem
Mary Price
- MONA LISA KAÇIRILDI
Sanatın Bizden Gizledikleri
Darian Leader
- EDEBİYAT KURAMI
Giriş/Genişletilmiş 2. basım
Terry Eagleton
- EDEBİYAT VE KÖTÜLÜK
Georges Bataille
- ZAMAN TÜNELİ
Denemeler ve Notlar
John Fowles
- KORKUNUN GÜÇLERİ
İğrençlik Üzerine Deneme
Julia Kristeva
- GÜRÜLTÜDEN MÜZİĞE
Müziğin Ekonomi Politığı Üzerine
Jacques Attali
- RABELAIS VE DÜNYASI
Mihail Bahtin
- SANAT VE SORUMLULUK
İlk Felsefi Denemeler
Mihail Bahtin
- SANAT VE ESTETİK
Peter de Bolla
- FLAMENKO
Tutku, Politika ve Popüler Kültür
William Washabaugh
- ATEŞ VE GÜNEŞ
Platon Sanatçıları Niçin Dışladı?
Iris Murdoch
- SANATTA ANLAMIN GÖRÜNTÜSÜ
İmgelerin Toplumsal İşlevi
Richard Leppert
- SANATIN SONUNDAN SONRA
Çağdaş Sanat ve Tarihin Sınır Çizgisi
Arthur C. Danto
- KURMACA NASIL İŞLER?
James Wood
- SIRADAN OLANIN BAŞKALAŞIMI
Arthur C. Danto
- BUNU BEN DE YAPARIM
Christian Saehrendt
- ARABESK
Uğur Küçükkaplan
- ROMAN KURAMINA GİRİŞ
Zekiye Antakyalıoğlu
- YAZMA CESARETİ
Nihan Kaya
- MARX'IN KAYIP ESTETİĞİ
Margaret A. Rose
- Edebiyatta ve Felsefede
VAROLUŞÇULAR VE MİSTİKLER
Iris Murdoch
- ŞİİR NASIL OKUNUR
Terry Eagleton
- YALNIZ ŞİİR
Şeref Bilse
- ŞAİR VE TAİFESİ
Hüseyin Köse
- TÜRKİYE'NİN POP MÜZİĞİ
Uğur Küçükkaplan
- KARANLIK KARDEŞ
Doğu ve Batı Edebiyatında Şeytan
Müslüm Yücel
- BRİLLO KUTUSU
Post-Tarihsel Perspektiften Görsel Sanatlar
Arthur C. Danto
- PERFORMATİF ESTETİK
Erika Fischer-Lichte
- TANGO BÖYLE BİR ŞEY!
Yeşim Narter
- SANAT İÇGÜDÜSÜ
Güzellik, Zevk ve İnsan Evrimi
Denis Dutton
- "BENLİK" ÜZERİNE DENEMELER
Virginia Woolf
- ANDY WARHOL
Arthur C. Danto
- KAFKA
Boyun Eğmeyen Hayalperest
Michael Löwy
- GÖZÜNÜ AÇIK TUTMAK
Sanat Üzerine Denemeler
Julian Barnes
- KÜRT EDEBİYATININ ANATOMİSİ
Clémence Scalbert Yücel

İçindekiler

Önsöz ve Teşekkür	9
Önsöz	13
Metodoloji Üzerine	19
Hüseyin Rahmi Gürpınar: Dolaptaki İskelet	23
Hüseyin Rahmi Biyografilerinde Dolaptaki İskelet	30
Melankolinin Örttüğü İlişkisellik.....	33
Mütecerrid Travmadan Melodrama	39
Tekinsizliğin Çevrelediği Aşk	47
Dolaptaki Çete.....	58
Nahid Sırrı Örik: Unutulmaya Terk Edilmiş Apaçık Sırlar.....	76
Biyografik Fragmanlar	80
Heteronormatif Eşiğe Yenik Düşen Figürler	88
“İrk” ile Cinsel Fark Kesişiminde Asimilasyon	96
Trans Performativitenin Berisinde Androgynos Estetiği	100
Trans Performatif Zelil Suretler.....	112
Reşat Nuri Güntekin: Semptomu Silinemeyen Bir	
Hastalığın Topografyası.....	128
Tuhaf Bir Biyografi.....	129
Ölüm Dürtüsünü Ören Kahkaha	134
Ayak Direyen Çocuk-oluş.....	140
Socius ile Sahneleme Arasındaki Gerilimde Çocuk-Oluş	147
Erkeklik İffeti Sembolü Olarak Hz. Yusuf.....	157
Aşk-Hastalık Denklemi	163
“Boyunduruk” Evlilik ve Damgalanmış Babalık	187

Toplumsal Örgütlenme Biçimi Olarak Kadınlararası	
Homososyal Arzu ve Başkaldıran Lezbiyenlik.....	194
İyimser Fantezi	196
Ulus Fantezisi.....	202
Takas Ortasında Firar	207
Çözülen Rejim ve Arzu Gediği.....	211
Katı Heteroseksüel Sözleşme İçinde Arzu Gediği	216
Lezbiyenlik ve Cinsel Coğrafya	222
Toplumsal Sözleşmeyi Aşan Kadınlararası Homososyal Arzu	227
<i>Xenotopiadan</i> Distopyaya: Bina Edilmiş “Heteroseksüel” Arzu	234
Namus Gölgesinde Homososyal Arzu.....	242
Ölüm Dürtüsü ile İç İç Geçen Homososyal Arzu	246
Tanzimattan Erken Dönem Cumhuriyete Trans Erkeklik Temsilleri.....	256
Hakikat Rejimine Direnen Bedenselleşme	258
Taciz, Utanç, Kimliklenme.....	261
Savaş Makinesi ve Heteroseksüel Matris Gölgesinde Erilleşme.....	265
Heteroseksüel Matris ve Onarma Fantezisi	272
Nesneleştirilenin Berisinde Özne Trans Erkek	277
Genel Ahlakın Kırmızı Çizgisine Direnme Biçimi Olarak	
<i>Transgender</i>	284
Çok Katmanlı Trans Kadınlık Deneyimleri: Ayna Evresi,	
Cinsel Coğrafya, Queer Aile	292
İmgesel/ Simgesel Karşıtlığında <i>Transgender</i> Suret	293
Trans Kadınlık Deneyimi ve Cinsel Coğrafya.....	297
Abdülhamid Dönemi Hakikat Rejimine Direnen Vaha: <i>Queer</i> Aile	313
— Sonsöz	329
— Kaynakça	341
— Birincil Kaynaklar	341
Diğer Kaynaklar	343
— Dizin.....	347

Önsöz ve Teşekkür

Erken dönem Türkçe Edebiyat'ta heteroseksüel rejime direnç gösterdiği üzere arzu üzerine yazma fikri, birkaç yıl önce Türkçe Edebiyat'ta LGBTİ+ üzerine bir araştırma yapma kararını verdiğimde birdenbire, ortaya çıktı. Araştırma için yola çıkarken ilk etapta figürleri, yazarları, karakterleri LGBTİ+ olarak türleştirme hatasına düşmüştüm. Bu tip bir türleştirme pratiğinin meşru olabilmesi için ele aldığım dönemin LGBTİ+ diye adlandırılacak bir politikleşmeyi sağlamış olduğunu da ispatlayabilmem gerekiyordu. Hâlbuki araştırmanın ilerleyen safhaları, arzu ve beden eksenli bir okumanın bu tip bir türleştirmeyi aşmanın bir zorunluluk olduğunu gösterdi. Guy Hocquenghem'in ünlü sözünün de akla getirdiği üzere: "homoseksüel arzu ifadesi anlamsızdır. Arzu

homoseksüellik ve heteroseksüellik alt başlıklarına ayrılmaz.”¹ Bu kitap, “heteroseksüel arzu” gibi bir alt başlığın olduğunu varsayan bir anlayışla yazılmadığı için genel olarak “olma” ve “sahip olma” eksenindeki bütün enerjilere normatiften sapma ölçüsünde mümkün olduğunca yer verdi, bu işleyişleri heteroseksüelliğin de yer aldığı bir arzu skalasındaki çeşit gibi ele almadı. Bu bakımdan kitap, “normal” cinselliği dışarıda bırakan bir bütün olarak arzuya ve bedene dair olmaya çalıştı, denilebilir.

Bu konuya ilgi duymaya başlamam, bir bakıma, çok da tesadüf eseri denemez, çünkü çıkış noktam Memduh Şevket Esendal üzerine çalışırken toplumsal cinsiyet üzerine yazmaktı ve toplumsal cinsiyet üzerine düşünüş kadın-erkek molar toplanışından çok, bu toplanışa direnmeyi beraberinde getirdiğinden geleceğim nokta bir zorunluluktu. Bu kitap, benim için uzun olduğu kadar, öğretici bir sürecin ürünüdür. Yayımlanma aşamasına gelene kadar birçok insan kitaba katkıda bulundu. Herkesten önce 2013 yılında aramızdan ayrılan, LGBTİ+ hareketin emektar transaktivistlerinden Ali Arıkan’a teşekkürlerimi yetiştirebilmiş olmayı çok isterdim. Kitabın birinci versiyonunun hazırlanma aşamasının sonlarına doğru, o sırada ek bölümler olarak tasarlanmış yazıları okuyup yapıcı eleştiriler getirdiği için beni çok mutlu etmişti. Özellikle daha sonra “Tanzimat’tan Erken Dönem Cumhuriyete Trans Erkeklik Temsilleri” adını alarak başlı başına bir bölüm haline getirilecek taslağa getirdiği, güzel duygular içeren yorumlar benim için çok önemliydi. Bölümün son hali kadar, cinsiyet kimliği cebelleşmemde geldiğim ve gelemediğim noktaları göstermek ister miydim, yoksa her şey kendi zamanında mı güzel, bilmiyorum.

Bunun dışında, bu fikri ilk ortaya attığım andan itibaren beni destekleyen ve süreci uzun süre takip eden Mustafa Aslantunalı’ya teşekkür etmek isterim, bazı fikirleri gerçekten ilham verdi. Süha Oğuzertem, sonradan epey değişecek olsa da Nahid Sırrı Örik üzerine yazdığım bölümün ilk versiyonunu okudu ve faydalandığım eleştiriler getirdi. Değerli arkadaşım Turgay Bayındır, onca yoğunluğunun arasında, başlangıçta dört bölüm olarak tasarlanmış kitabın ilk versiyonunun titiz bir okumasını yaptı. Kitap zaman içerisinde o kadar çok değişti ki kendisine beyhude bir son okuma yaptırdığım için teşekkürden çok özür borçluyum. Uzun zamandır

1. Guy Hocquenghem, *Homosexual Desire*, İng. Çev. Daniella Dangoor, Durham: London: Duke University Press, 1993, s. 49-50.

Türkçe Edebiyat'ta LGBTİ+ üzerine çalışan Serdar Soydan'a da teşekkür etmek isterim. Kitabın son aşamalarına doğru çok güzel, verimli bir iletişimimiz oldu. Bu uzun bir zamana yayılmış bir proje olduğundan annemle babamın desteği ve yakın arkadaşlarımla ilgisi benim için çok önemliydi. Ailemin kitabın kritik noktalarında kitaba yoğunlaşmak için izole olabilmemde verdikleri desteğin manevi boyutu büyüktür. Fikir teatileri için Kuzgun Ayhan'a, Okay'a, Rosida'ya, Amor Mundi'ye, sabırlı ve önyargısız okuması için redaktörüm Cansu Kılıçarslan'a ve metni redaktör titizliğiyle okumuş olan Evrim Bayındır'a teşekkür ederim.

Önsöz

Erken dönem Türkçe Edebiyat cinsellik ve cinsiyet ekseninde incelendiğinde, kitabın sınırlarının, takriben Tanzimat'tan Cumhuriyet rejiminin olgunlaştığı çok partili döneme kadar çizildiği söylenebilir. Gerçi bu çalışma, sınırlarını bu kadar net bir biçimde çizmedi. Bu çalışmanın tarih çalışmasından ziyade edebiyat eleştirisi olması amaçlanıyor. Umarım amacına ulaşır. Bu yüzden, incelenen eserler böyle bir dönemselleştirme yöntemini aşıyor. Eser analizleri zaman zaman çok partili döneme kadar uzayabiliyor (Nahid Sırrı'nın 1950'lere varmış birçok eserinin yer alması), zaman zaman da takriben 18. yüzyıla doğru (mesela Reşad Ekrem Koçu anlatısında) geri gidebiliyor. Yine de kitap belli bir olgunluğa ulaştıktan sonra –Tanzimat'tan Abdülhamid rejimine, Abdülhamid rejiminden Mütareke dönemine, Mütareke döneminden de Erken

dönem Cumhuriyet'e kadar muhtelif periyotların ve epizotların kendine has bir hakikat rejimi örüntüsü çizdiği düşünülürse- dönemselsel tasnifi vurgulamak önemli.

Bu zaman dilimini kapsayan çalışmada birbirine bağlı iki önemli kavram ortaya çıkıyor: hakikat ile sır. *Aykırı Cinsellikler*'de bu iki kavram arasındaki oyunun izini sürmeye çalışıyorum. Burada, *hakikat* çok spesifik biçimde, ünlü *queer* kuramcı Eve Kosofsky Sedgwick'in kavramsallaştırdığı "bilgi" kategorisinin harcını hazırlayan bir kavram olarak kullanılıyor. Sedgwick'in paranoyadan aymazlığa upuzun bir karşıtlıklar çizelgesine anlamını veren şey olarak kavramsallaştırdığı "bilgi" bir noktada aymazlığın karşıtı gibi görünürken aslen aymazlığın bizatihi beslendiği şey olabiliyor: "Aymazlık, bir bilginin aymazlığı -hiç şüphesiz belli bir hakikat rejimi içerisinde ya doğru ya da yanlış bulunacak bilgi- olduğu ölçüde, bu aymazlıklar asıl karanlığın parçaları olmak şöyle dursun, belirli bilgiler tarafından üretilir, onlara tekabül eder ve belirli hakikat rejimlerinin birer parçası olarak dolaşıma girerler."¹

Bu durumda sırların aydınlanmasıyla ulaşılabilecek bir hakikat değil, aymazlığıyla sırları üreten, mevcut bir hakikat rejimi ya da hakikat rejimleri var. Edebiyatı konu alan bir çalışmanın hakikat rejiminden bahsetmesi ilk etapta tuhaf görünebilir. Ancak edebiyattan, özel olarak da edebiyatı nasıl tükettiğimizden ve tüketerek ürettiğimizden bahsedeceksek, hakikat rejimleri okumaya dair tartışmanın başlangıç noktası olmalı. Bu çalışmanın, başından sonuna kadar tam da belirli bir hakikat rejimiyle etkileşimden doğan iki okuma biçimiyle cebelleşmesi gerektiği: görmezden gelen okuma ile teşhirci okuma. Görmezden gelen okuma, kendi görmezden gelişini yineleye yineleye mevcut başka bilgilerin, başka hakikatlerin dile gelmesini engeller. Bunu bir yokluğun karanlığından değil, başka bilgileri inkâr eden belirli bir bilginin, heteroseksüelleştirmeci arzu güzergâhının bilgisinin, ürettiği aymazlığın sonucu olduğundan yapar. Elinizdeki çalışmanın takriben bir yüzyıl öncesine baktığı düşünülürse, bu yüzyıllık zaman diliminde dönemin edebiyatına bakışta üretilen bilginin, birbirini tamamladığı üzere ya üreme rejiminin ürünü cinsel bilginin ya da arzu eksenini dışına çıkma iddiası bulunan bilginin, bu kadar mo-

1. Eve Kosofsky Sedgwick, *Epistemology of the Closet*, Berkeley: Los Angeles, Londra: University of California Press, 2008, s. 8.

nolitik oluşunu açıklayan da yine görmezden gelen okumadır. Teşhirci okuma ise ilk bakışta okura bir perdeyi açıyor yanılısamasıyla, görmezden gelen okumanın karşısı olduğu hissini verse de, ikisinin kardeş okuma biçimleri olduğunu söylemek gerekir. Teşhirci okuma, teşhir etmek zorunda kaldığı ana kadar görmezden gelen okumadır, denebilir. Anlayamadığı uyarana maruz kalan ve o noktada artık görmezden gelme özgürlüğü elinden alınan teşhirci, merak güdüsünden değil, fobik bir dürtüyle mübalağa ederek nesnesini geri kalandan tecrit etmeye, hakikat ile sır arasındaki oyunda anomaliler olmadığı hâlde onu kategorilerden müteşekkil bir dünyanın anomalisi olarak sunmaya çalışır. Teşhirci okuma, hakikat ile sır arasındaki oyunun doğurduğu tuhaflıkları sömürür ve tuhafın hakikat rejimi tarafından örtüldüğü ölçüde yayıldığını saklama işlevi görür: “X ve yalnızca X böyledir, herkes normaldir” kalıpyargısıyla, görmezden gelen okumayı destekler. Bu denklem içerisinde, aslında her okur, cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliği ne olursa olsun, kendini nasıl kimliklendirirse kimliklendirsün bir anlığına görmezden gelen okur, teşhirci okurdur. Bu gözlüklerden tam olarak kurtulmak için metinle bir süre cebelleşmek, onun sesini açmasına izin vermek gerekir. Buradan şimdiye kadar edebiyat alanında bu dönemi kapsayan, cinsel rejime karşı farklı cinsel hakikatleri aktaran edebiyatçıların sesinin duyurulmaya çalışılmadığı anlamı çıkmamalı. Erken dönem Türkçe Edebiyat’ta arzu konusunda bir süredir çeşitli çalışmalar yapılıyor.² Damlalar biriktikçe, görmezden gelen okumaya ve teşhirci okumaya karşı hakikat rejimlerinin dayattığı okuma biçimleri dönüşmeye başlayacaktır.

2. Örneğin; Fatih Özgüven, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Edebiyatımızda ‘Eşcinsel Dikkatler’: Elden Ele Dorian’lar, Hassas Delikanlılar, Pars Kızlar”; *Cinsellik Muamması: Türkiye’de Queer Kültür ve Muhalefet*, (yay. haz.) Cüneyt Çakırlar, Serkan Dellece, İstanbul: Metis Yayınları, 2012. Ayrıca a.g.y., “İki Köpek-Bir Düşünce”, *Berna Morana Armağan: Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, yay. haz. Nazan Aksoy-Bülent Aksoy, (İstanbul: İletişim Yayınları), 1997. Oğuz Güven, “Sait Faik’in Romanlarında Homoerotizm, Erkek İmgesi ve Kadın Temsilleri”, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2010. Ayrıca Nurdan Gürbilek’in *Kör Ayna, Kayıp Şark*’ı da dönemin külliyyatını kavramsal düzeyde aşkını cinsiyet ekseninde işlemesi açısından başlangıç niteliğinde bir çalışmadır. (*Kör Ayna, Kayıp Şark*, İstanbul: Metis Yayınları, 2004.) Bunun dışında, Serdar Soydan da bir süredir Türkçe Edebiyat’ta LGBTİ+ üzerine sunumlar yapıyor ve okuma atölyeleri düzenliyor. Soydan’ın bu kitapta da bir bölüm ayrılan Nahid Sırrı Örik üzerine önemli bir çalışması var. Bkz. nahidsirriorik.wordpress.com [30.01.2017]

Bu durumda Sedgwick'in işaret ettiği epistemolojide bilgi kavramıyla açıklananın gerisindeki hakikat, egemenlik kuran, sınır koyan, kalıba sokmaya çalışan ise sır nedir, nasıl hareket eder? Sırrın kendi içinde, kendi adını koyan bir şey değil de hakikate göre konumlanmış, hakikatin kendini sabitlemek üzere konumlandırarak ve biteviye baştan konumlandırarak yarattığı bir şey olduğu düşünülürse; sır, bilgi ile aymazlık arasında yer kaplayan epistemolojik mekândaki akışkanlıktır. Hakikatin kendini mutlak sunduğu yola göre, sır her zaman utanç kavramıyla iç içe geçirilerek sürekli hakikatin hemen dışına, berisindeki sınırları bulanık alana itilir, hakikat ile arasındaki oyunda ötelenme yoluyla “bir şey görünürken başka bir şey olmaya” mahkûm edilir. Açılmaz çünkü bir noktada açıldığı an, açık bir sır olarak yayılmaya devam eder.³ Bu durumda, çalışmanın izleyeceği yol bir sırrı bir hakikat rejiminden çıkarıp başka bir yere adapte etmeye çalışmaktansa sırlar ağının akışkanlığını, hareketini korumak suretiyle onu öteleyen ve kırılğanlaştıran bir hakikat rejimini sorgulamaya açmak olacaktır. Elinizdeki kitap, bu bağlamda açmak gerekirse esas veçhesinde kadın ile erkekten müteşekkil karşıt ikilik sistemine dayalı “doğa” ya da “biyoloji” söylemi olarak kendini dayatan hakikati, edebi metinlerin de izin verdiği ölçüde, kavramın verdiği yükün yanılmasıyla kurtarıp sorgulanmaya açık “hakikat” olarak ele alıyor. Böylece, sırrın sürekli değişen bir bağlam içerisinde anlamının da değiştiğini göstermeye çalışıyor. İncelenen külliyatta görülen toplumsal cinsiyet matrisini tersyüz etme itkisi, metinlerde belirli başka sırların ihtiva edildiği noktalarda dahi trans performativitenin yaygın olduğu düşünülürse –transperformativite zaten edebi eserlerin yansıttığı toplumda yaygın, yaygınlığı da edebiyat tanıklığında gösteriliyor– böyle bir okuma için sağlam zemin hazırlıyor.

Bu durumda “hakikat” ile sır ekseninde birden çok okuma vardır. Bu gerçeğe dayanarak, elinizdeki kitapta zaman zaman kesin bir dile yaklaşıp da eser analizlerimin son sözü söylemediğini; her edebi eserin birden çok yoruma gebe olduğunu, farklı açılardan değerlendirilebileceğini unutmadığımı belirtmek isterim. Tabii bu durum yine de cinin şişeden çıktığı gerçeğini değiştirmiyor. Bu çalışma, sırlar yerine heteroseksüelleştirmeci arzu güzergâhının örtüsünü açmayı amaçlıyor. Ben de mahut dönemin edebiyatının bir daha aynı kalıbın içine meşru biçimde sokulabi-

3. Sedgwick, *Epistemology of the Closet*, s. 67-90.